

Припремила: Милена Симовић¹

**ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ
Радни односи**

Постоји повреда права на правично суђење из члана II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у случају када су редовни судови приликом одлучивања о томе од када апеланткиња има статус запосленика на чекању, те, у вези с тим, о осталим правима из радноправног односа, очигледно произвољно примијенили позитивноправне прописе, односно члан 143 Закона о раду.

Из образложења:

Уставни суд напомиње да је исто чињенично и правно питање размотрио у својим одлукама бр. АП 299/06 од 27. јуна 2007. године, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ број 38/07 и АП 1981/07 од 14. октобра 2009. године, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ број 99/09. У наведеним одлукама Уставни суд је утврдио да је ступањем на снагу Закона о раду („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“ бр. 43/99 и 32/00) наступила једна сасвим нова ситуација, те је интенција законодавца била да сви који су до

¹ Доктор правних наука, запослена у Секретаријату за законодавство Владе Републике Српске

ступања на снагу Закона о раду остали без посла - буду враћени на посао (поготово ако су разлог остајања без посла рат и ратна дешавања). У одлукама бр. АП 299/06 и АП 1981/07 Уставни суд је утврдио да је произвољно тумачење позитивноправних прописа када судови институт застаре примјењују и прије него је настало само право, чиме долази до повреде права на правично суђење. Уставни суд је у тим одлукама закључио да у оквиру Закона о раду не постоји нити једна назнака у члану 143 која би указивала на то да се на било који начин прави разлика између запосленика на чекању, који то јесу, и оних који ће се сматрати да јесу.

С тим у вези, Уставни суд није нашао јасно образложење редовних судова зашто сматрају да по основу члана 143 став 1 и члана 143 став 2 Закона о раду треба правити разлику између радника који су се затекли на чекању и оних који „ће се сматрати запослеником на чекању“, те зашто је изразио став само се позивајући да је „у складу са чланом 143 став 2“ да тај статус запосленик стиче од дана подношења захтјева. Стога је Уставни суд закључио да је повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција).

С обзиром на то да се разлози наведени у Одлуци број АП 1981/07 од 14. октобра 2009. године у цијелости односе и на ову одлуку, Уставни суд се у погледу апеланткињиних жалбених навода позива на образложење и разлоге наведене у тој одлуци.

(Odluka Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 1407/08 од 13. октобра 2010. године)

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Начин саслушања, суочење и препознавање

Не постоји повреда права из члана II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 ст 1 и 2 Европске конвенције када је Суд БиХ за своје одлуке дао детаљно, јасно и аргументовано образложење, како у погледу изведених доказа тако и њихове међусобне повезаности и оцјене доношења закључака и када је апеланту омогућено да равноправно учествују у поступку, у оквиру законом прописаног поступка, при чему је примјена материјалног и процесног права била у складу с гаранцијама које пружа уставно право на правично суђење.

Из образложења:

Апелант посебно приговара начину на који је у конкретном случају извршено препознавање лица као метода утврђивања идентитета починиоца кривичног дјела, наводећи да суд препознавање особе није извршио у складу са одредбама члана 85 став 3 Закона о кривичном поступку БиХ („Службени гласник БиХ“, бр. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13). Уставни суд запажа да свједок М. Ћ. је у свом исказу датим пред судом детаљно описао сам ток препознавања, наводећи да је, прије него су свједокињи Ф. П. показане одређене особе, она описала лице које јој је предало кривотворену новчаницу. Након тога, како стоји у предметном записнику, свједокињи Ф. П. су показане четири особе, па је она са сигурношћу показала на апеланта као починиоца предметног кривичног дјела. Уставни суд, надаље, запажа да одредбе члана 85 став 3 Закона о кривичном поступку БиХ захтијевају да ако је потребно да се утврди познаје ли свједок особу или предмет, тражиће се од њега прво да их опише или да наведе знакове по којима се разликују, па ће му се тек послије показати ради препознавања и то заједно с другим њему непоз-

натим особама, односно ако је то могуће - заједно с предметима исте врсте. Доводећи предметну одредбу у везу са чињеницама конкретног предмета и образложењима оспорених пресуда, Уставни суд, супротно апелационим наводима, не налази произвољност у закључку Суда БиХ да је радња препознавања извршена у складу са релевантним одредбама Закона о кривичном поступку БиХ, те се стога показују неоснованим наводи апеланта да радња препознавања представља незаконит доказ.

У вези с апелантовим наводима да му је повријеђено право на непристрасан суд, Уставни суд запажа да апелант као разлог за сумњу у непристрасност суда наводи да је Суд БиХ повриједио његово „право на правично суђење пред непристрасним судом, право на непристрасан суд, право на одбрану и право на расправљање предсудом“, те да није доказао да је он учинио кривично дјело које му се ставља на терет, посебно због погрешне оцијене исказ свјedoкиње Ф. П. на начин како је она изнијела свој исказ на главном претресу. У контексту навода о повреди овог права, Уставни суд наглашава да се непристрасност суда, у смислу члана 6 став 1 Европске конвенције, испитује с аспекта субјективне и објективне непристрасности суда. Субјективна или лична непристрасност се претпоставља, односно сматра се да је у личном смислу суд увијек непристрасан у односу на странке, осим уколико се то не оспори увјерљивим доказима. У вези с тим, Уставни суд запажа да апелант не нуди никакве доказе који би указивали на субјективну непристрасност суда. С друге стране, Уставни суд указује на то да се објективна непристраност не претпоставља већ се утврђује на основу објективних чињеница које се налазе у самом предмету, тј. утврђује се да ли у спису постоје објективни докази на основу којих се може разумно сумњати да суд није био непристрасан. У конкретном случају, Уставни суд, супротно апелационим наводима, сматра да у спису апелације нема објективних доказа који би указивали на разумну сумњу да су редовни судови приликом одлучивања о основаности кривичне

оптужбе против апеланта били пристрасни. Стога, Уставни суд сматра да су апелантови наводи о кршењу права на правично суђење из члана 6 став 1 Европске конвенције и у овом дијелу неосновани.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине,
број АП 1713/12 од 16. септембра 2015. године).

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Образложење пресуде

Не постоји кршење права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције у ситуацији када Уставни суд није утврдио основаност апелационих навода који би указивали на то да је поступак у овом предмету био неправичан, односно када је оспорена пресуда јасна и када њено образложење задовољава стандарде правичног суђења успостављене Европском конвенцијом.

Из образложења:

У погледу навода апелације који се односе на правилност утврђивања чињеничног стања у вези с оцјеном доказа, Уставни суд подсјећа да је ван његове надлежности да процјењује квалитет закључака судова у погледу оцјене доказа, уколико се ова оцјена не доима очигледно произвољном. Исто тако, Уставни суд се неће мијешати у начин на који су редовни судови усвојили доказе као доказну грађу. Уставни суд се неће мијешати у ситуацију када редовни судови повјерују доказима једне стране у поступку на основу слободне судијске оцјене. То је искључиво улога редовних судова, чак и када су

изјаве свједока на јавној расправи и под заклетвом супротне једна другој (види Европски суд за људска права, *Doorson против Холандије*, пресуда од 6. марта 1996. године, објављена у Извјештајима, број 1996-II, став 78). Уставни суд наглашава да, при томе, редовни суд није везан ни ограничен посебним формалним доказним правилима, али да слободна оцјена доказа захтијева образложење, како сваког доказа појединачно, тако и свих доказа заједно, те довођење свих доказа који су проведени у узајамну логичну везу.

У односу на апелантове наводе да је Врховни суд своју одлуку засновао само на једном непосредном доказу, тј. изјави свједока, док су изјаве осталих свједока само индиције, Уставни суд подсјећа да доказивање путем посредних доказа-индиција није, само по себи, противно принципима правичног суђења из члана 6 став 1 Европске конвенције. Међутим, за доказивање индицијама вриједи правило да индиције морају да дјелују као чврст затворен круг који допушта само један закључак у односу на релевантну чињеницу, те да објективно потпуно искључе могућност другачијег закључка у односу на исту чињеницу. Дакле, чињенице утврђене посредним доказима морају да буду несумњиво утврђене и међусобно чврсто и логички повезане, тако да упућују на једини могући закључак да је управо оптужени починио кривично дјело које му се ставља на терет. Такође, проведени посредни докази морају да буду у потпуном складу и да представљају не збир доказа, већ систем индиција који ће у свом склопу и повезаности искључити сваку другу могућност од оне коју је утврдио првостепени суд (види одлуке Уставног суда број АП 661/04 од 22. априла 2005. године, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ број 44/05; број АП 5/05 од 14. марта 2006. године, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ број 49/06 и

број АП 2650/05 од 12. септембра 2006. године, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ број 9/07). Осим тога, Уставни суд подсјећа да је редовни суд дужан да савјесно оцијени све доказе појединачно и у вези са осталим доказима, па да онда на основу такве брижљиве оцјене изведе закључак да ли је нека чињеница доказана.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 985/09 од 6. децембра 2011. године).

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Право на суђење у разумном року

Не постоји кршење права на суђење у разумном року као једног од елемената права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције будући да је апелантово понашање у одлучујућој мјери допринијело укупној дужини поступка.

Из образложења:

Уставни суд, прије свега, истиче да, према конзистентној пракси Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) и Уставног суда, разумност дужине трајања поступка мора да се оцјењује у свјетлу околности појединог предмета. При томе, мора да се води рачуна о критеријумима успостављеним судском праксом Европског суда, а нарочито о сложености предмета, понашању страна у поступку и надлежног суда или других јавних власти, те о значају који конкретна правна ствар има за апеланта (види Европски суд, *Микулић против Хрватске*, апликација број 53176/99 од 7. фебруара 2002. године, Извјештај број 2002-I, став 38). Сем тога, према пракси Европског суда и Уставног суда, велики број предмета узетих у рад није ваљано оправдање за прекомјерно

одуговлачење поступка, а стално враћање одлуке на поновно суђење може да покаже да постоје озбиљни недостаци у организацији судског система (види Европски суд, *Probmeier против Немачке*, пресуда од 1. јула 1997. године, став 64, Извјештаји 1997-IV). Коначно, Европски суд је указао на то да је потребна нарочита марљивост надлежних власти у свим предметима који се тичу личног статуса и својства, а да је овај захтјев нарочито важан у државама у којима домаћи закон прописује да одређени судски поступци имају хитан карактер (види Европски суд, *Borgese против Италије*, пресуда од 26. фебруара 1992. године, серија А, број 228-Б, став 18).

Уставни суд запажа да је апелант 10. марта 2000. године, подношењем тужбе Основном суду, покренуо предметни поступак, а да Основни суд у вријеме доношења ове одлуке још није донио пресуду. Дакле, релевантан период који треба узети при оцјени дужине предметног поступка је период нешто дужи од десет година.

Уставни суд, приликом разматрања критеријума који су наведени у овој одлуци, примјећује да се у конкретном случају ради о поступку накнаде штете који се, с обзиром на чињенична и правна питања која би требало расправити, не може сматрати нарочито сложеним поступком.

Уставни суд ће, даље, у анализи трајања дужине поступка испитати апелантово понашање. Уставни суд уочава да у предметном поступку апелант Основном суду, уз поднесену тужбу, није доставио доказе за истакнуте наводе. Сем тога, апелант је проузроковао да дође до мировања поступка. Због апелантове жалбе предмет је у наредном периоду од нешто више од двије и по године био у Окружном суду - ради рјешавања. Након враћања предмета на поновни поступак, апелант је извршио објективно преиначење тужбеног захтјева, мада ни тада није понудио доказе на којима заснива тужбени захтјев. Даље, Уставни суд примјећује да је апелант у три наврата подносио захтјеве за доношење судске мјере

обезбјеђења, као и захтјев за доношење привремене мјере за коју је суд апсолутно ненадлежан.

Уставни суд сматра да је апелант, с обзиром на то да је, према његовим наводима, низ година био адвокат, требао знати да издавање адвокатске легитимације није у судској надлежности, због чега је захтјев за издавање привремене мјере у односу на то беспредметан, чиме је апелант само даље допринио укупној дужини предметног поступка. Апелант је инсистирањем на доношењу мјере обезбјеђења у три наврата проузроковао да суд не може ни започети расправљање у конкретној правној ствари. Даље, Уставни суд примјећује да је Основни суд од апеланта у два наврата тражио да уреди тужбу, али, такође, запажа да апелант није поступио у складу са налозима суда него је, напротив, разним институцијама подносио притужбе на судијин рад, те да је и због поднесених притужби, укључујући и тужбу коју је поднио против судије, било неопходно да се застане са радом на предмету док се не одлучи о задуживању предмета са другим судијом. С друге стране, Уставни суд не може да утврди неки посебан допринос суда укупној дужини поступка јер је суд имао обавезу да одговори на апелантове приједлоге на начин прописан законом, како би створио законске претпоставке да би о тужбеном захтјеву могло да се одлучује.

Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да је искључиво апелантово понашање допринијело дужини трајања конкретног поступка. С обзиром на то, Уставни суд сматра да, иако поступак траје нешто дуже од 10 година, не постоји кршење права на „суђење у разумном року“. Супротна одлука би, према мишљењу Уставног суда, била супротна циљу и сврси заштите коју пружа члан 6 став 1 Европске конвенције, који штити појединце од неоправдано дугог поступања судова, али не пружа заштиту за пропусте које сами учине у поступку, јер би то могло да води до злоупотребе овог права.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине,
број АП 1554/08 од 14. септембра 2010. године)

ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ И ПРАВО НА ЛИЧНУ СЛОБОДУ И БЕЗБЈЕДНОСТ

Нема повреде права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 ст. 1 и 2 Европске конвенције у ситуацији када су оспорене пресуде јасне и образложене и када начин на који је утврђено чињенично стање и примијењено материјално право, односно начин на који су прибављени и изведени докази не оставља утисак било какве незаконитости, неправилности, нити произвољности, нити било шта у вези с извођењем доказа доводи у сумњу правичност поступка у цјелини и утврђење редовних судова да је апелант на начин прецизиран у оспореним пресудама починио кривично дјело за које је осуђен, а разлози дати у оспореним одлукама задовољавају стандард образложене пресуде. Узто, није повријеђено право на личну слободу и безбједност из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1а Европске конвенције, јер је апелант лишен слободе на основу правноснажне судске пресуде којом му је изречена казна затвора.

Из образложења:

Уставни суд подсјећа да право на правично суђење не прописује нити једно правило о прихватљивости доказа, већ је превасходно задатак националног законодавства да регулише ово питање (види Европски суд, *Сцхенк против Швајцарске*, 12. јули 1988. године, ст. 45 и 46, серија А, број 140 и *Teixeira de Castro против Португалије*, 9. јули 1998. године, став 34, Извјештаји 1998-IV). Сходно становишту Европског суда, његов задатак није да утврђује да ли је одређена врста доказа прихватљива или да утврђује да ли је лице које је у питању криво, већ да одговори на питање да ли је поступак у цјелини био правичан, укључујући и начин на који су докази прикупљени. То укључује испитивање „незаконитости“ о којој је ријеч и у случају када је у питању повреда неког другог права из

Конвенције, природу утврђене повреде (види Европски суд, *Khanp против Уједињеног Краљевства*, апликација број 35394/97, став 34, ЕСНР 2000-V; *P. G. и J. H. против Уједињеног Краљевства*, апликација број 44787/98, став 76, ЕСНР 2001-IX и *Allanp против Уједињеног Краљевства*, апликација број 48539/99, став 42, ЕСНР 2001-IX).

Накрају, Уставни суд подсјећа да право на правично суђење претпоставља да сви докази морају дабуду проведени на јавној расправи у присуству оптуженог с могућношћу да буду преиспитани у контрадикторном поступку. Коришћење доказа, као што су искази прибављени од полиције или у фази спровођења истраге, само по себи, није у супротности с чланом 6 Европске конвенције, под условом да су обезбијеђена права оптуженог, између осталог, да му буде дата адекватна и потпуна могућност да оспорава и испитује свједоке оптужбе било у тренутку када су дали изјаву или у каснијим фазама поступка (види Европски суд, *Капенко против Русије*, пресуда од 13. марта 2012. године, ст. 61 и 62).

У вези с апелантовим наводима да није доказано да је извршио кривично дјело које му је стављено на терет, односно да су повријеђени принципи пресумпције невиности и *in dubio pro reo* из члана 6 став 2 Европске конвенције, Уставни суд указује да је према пракси Европског суда и Уставног суда, као што је већ наведено у овој одлуци, задатак редовних судова да оцијене доказе који су пред њима, а да је задатак Уставног суда да оцијени да ли је поступак, гледан у цјелини, био правичан, што у случају кривичног поступка укључује и поштовање претпоставке невиности. Сходно пракси Европског суда, пресумпција невиности значи да оптужени није дужан да се брани, мада има право на одбрану, односно није дужан да доказује своју невиност, а терет доказивања је на тужиоцу. У складу с тим, суд мора дадонесеослобађајућу пресуду не само кад је увјерен у невиност оптуженог, него и онда када није увјерен ни у његову кривицу, ни у његову невиност. Дакле, када има сумњу, суд мора дапримијени принцип *in dubio pro reo*, што је

и битан елемент права на правично суђење из члана 6 Европске конвенције (види Европски суд, *Barbera, Messeque u Jabardo против Шпаније*, пресуда од 6. децембра 1988. године, серија А број 146, став 77 и Одлука Уставног суда, број АП 5/05 од 14. марта 2006. године, став 29, „Службени гласник Босне и Херцеговине“ број 49/06). У том смислу, судови су дужни да оцијене све доказе појединачно и у вези с осталим доказима, па да онда, на основу такве, брижљиве оцјене, изведе закључак да ли је нека чињеница доказана.

С обзиром на то да се наводи о кршењу принципа пресумпције невиности и *in dubio pro reo* везују искључиво за судску оцјену доказа, те да апелант, у вези с тим наводима, није понудио било какву другу аргументацију којом би се поштовање ових принципа, евентуално, могло да доведе у питање, осим што није задовољан закључцима о његовој кривици до којих су судови дошли, Уставни суд сматра да су и ови апелантови наводи неосновани.

Уставни суд указује да је у више својих одлука нагласио да се право на слободу личности убраја у једно од најзначајнијих људских права, те да члан 5 Европске конвенције даје заштиту да нико не смије да буде произвољно лишен слободе. Изузеци од забране лишавања слободе дати су у члану 5 став 1 Европске конвенције, који садржи побројане случајеве када је лишавања слободе дозвољено. То је један исцрпан попис који мора ускода се тумачи (види Европски суд, *Ирска против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 18. јануара 1978 године, серија А-25). Само такав приступ је конзистентан с циљем и сврхом члана 5 Европске конвенције, тј. да обезбиједи да нико неће бити произвољно лишен слободе (види пресуде Европског суда, *Quinn*, од 22. марта 1995. године, серија А-311 и *Winterwerp*, од 24. октобра 1979, серија А-33). Произвољност лишавања слободе оцјењује се у првом реду у односу на поштовање процедуралних захтјева Закона о кривичном поступку БиХ који је примијењен у конкретном случају и који мора да буде усклађен и са стандардима из Европске конвенције.

Уставни суд налази да је оспореним одлукама апелант правно-снажно осуђен на казну затвора, коју је почео да издржава, што је у сагласности са захтјевом из члана 5 Европске конвенције „да нико не смије да буде лишен слободе осим, по поступку прописаном законом, у слједећим случајевима: а) законитог лишења слободе по пресуди надлежног суда“. Стога, Уставни суд закључује да се у конкретном случају неспорно ради о „законитом лишавању слободе по пресуди надлежног суда“ - како то прописује члан 5 став 1а. Европске конвенције.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине,
број АП 2008/09 од 20. децембра 2012. године)

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ И ПРАВО НА ДЈЕЛОТВОРАН ПРАВНИ ЛИЈЕК

Нису основани апелантови наводи да му је оспореним одлукама повријеђено право из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 ст. 1 и 3 тач. б) и д) Европске конвенције, јер редовни судови нису произвољно примијенили одредбе којима је регулисан прекршајни поступак, нити су произвољно примијенили материјално право. Сем тога, апелант није доказао да му је ускраћено право на одбрану. Такође, нису основани апелантови наводи да му је повријеђено право на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције зато што је апелант имао на располагању правне лијекове за заштиту права, које је и користио.

Из образложења:

Уставни суд истиче да се у конкретном случају ради о прекршајном поступку, те да се с тим у вези поставља питање примјенљивости члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције, односно питање да ли се ради о „кривичној“

оптужби против апеланта, у смислу члана 6 Европске конвенције. Оцјена да ли је нека оптужба „кривична“ у смислу значења из члана 6 Европске конвенције, даје се на основу критеријума: класификовање према законодавству, природа прекршаја и природа и строгост казне и ови критеријуми не морају бити кумулативно испуњени. Природа прекршаја укључује два поткритеријума: обим прекршене норме и сврху казне, који морају бити кумулативно испуњени да би се радило о „кривичној оптужби“. Полазећи од до сада усвојене праксе, као и наведених критеријума, Уставни суд закључује да се у конкретном случају, с обзиром на обим прекршене норме и сврху санкције, ради о „кривичној оптужби“, односно да је у конкретном случају члан 6 Европске конвенције примјенљив (види Уставни суд, Одлука број АП 2255/05 од 16. јануара 2007. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 38/07, тач. 21 и 22).

Везано за повреду правила поступка, Уставни суд налази да образложење рјешења Окружног суда садржи одговоре које Уставни суд не сматра произвољним. Наиме, првостепени суд је изводио доказе које овлашћени орган није предложио. Међутим, у складу са чланом 268 став 2 Закону о кривичном поступку Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 50/03, 111/04, 115/04 и 29/07), који се, у смислу одредбе члана 8 став 2 Закона о прекршајима („Службени гласник Републике Српске“ бр. 34/06 и 1/09) примјењује у прекршајном поступку, суд може да изводи доказе и по службеној дужности - уколико је то неопходно ради утврђивања истине. Уставни суд налази да је одредбама члана 8 став 2 Закона о прекршајима прописана примјена одредби Закона о кривичном поступку, тачније наведена одредба, између осталог, прописује: „Уколико није другачије прописано одредбама овог закона, слједеће одредбе Закона о кривичном поступку Републике Српске ће се такође, *mutatis mutandis*, примјењивати у прекршајном поступку“. Даље, одредбе члана 268 став 2 Закону о кривичном поступку прописују

редослијед извођења доказа на главном претресу, односно да након доказа оптужбе и одбране и реплике и дуплике слиједи докази чије је извођење наредио судија, односно вијеће, чија примјена није упитна. Имајући у виду наведено, Уставни суд налази да апелантови наводи да није било мјеста примјени одредби Закона о кривичном поступку, јер је наведена материја регулисана одредбама Закона о прекршајима, нису основани.

У односу на апелантове наводе да му је повријеђено право на одбрану зато што захтјев за покретање прекршајног поступка није садржавао приједлог доказа које треба извести, Уставни суд подсећа на то да члан 6 став 3 тачка б) Европске конвенције захтијева да се оптуженом обезбиједи вријеме и услови неопходни за припремање одбране. Такође, Уставни суд подсећа на то да члан 6 став 3 тачка д) Европске конвенције садржи два права: (1) право оптуженог да му се омогући да испитује свједока оптужбе и (2) право на саслушање свједока одбране под истим условима који важе и за свједока оптужбе. Ова права су независна једно од другог (види Европски суд, *Unterpertinger против Аустрије*, пресуда од 24. новембра 1986. године, серија А-110). Уставни суд сматра да ова одредба захтијева да се оптужени стави у положај потпуне једнакости са тужиоцем, те да му се омогући да испита и оспори свједочење свједока оптужбе, као и да позове и испита своје свједоке под истим условима. Из образложења рјешења Окружног суда произилази да будући да из садржине записника о усменом претресу слиједи да је апеланту било предочено зашто је окривљен и који су докази оптужбе, имао је могућност да се изјасни о њима, тј. испита свједоке оптужбе и предложи доказе у своју корист. Зато није од значаја што у захтјеву о покретању прекршајног поступка то није наведено.

У вези са апелантовим наводима о кршењу права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције, Уставни суд указује на то да је апелант имао на располагању правне лијекове за заштиту права, које је и користио. Чињеница да ти правни лијекови

нису резултирала одлукама којима би он био задовољан - не доводи ни на који начин у питање њихову доступност или ефикасност, нити на било који начин покреће питања из члана 13 Европске конвенције. Стога, Уставни суд закључује да су и наводи о кршењу права на дјелотворан правни лијек, такође, неосновани.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине,
број АП 2863/09 од 13. јуна 2012. године)

ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ И ПРАВО НА ИМОВИНУ

Нема повреде права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције, те права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, јер је Врховни суд у образложењу оспорене пресуде дао детаљне, јасне и прецизне разлоге за своју одлуку, те да примјена релевантних одредаба Породичног закона не изгледа произвољна.

Из образложења:

Уставни суд запажа да је Врховни суд своју одлуку, којом је у коначном одбијен апеланткињин захтјев којим је тражила да се тужени обавезе да се исели из стана на којем је она уписана у власничкој књизи са правом 1/1, засновао на одредбама Породичног закона Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине ФБиХ“ бр. 35/05 и 41/05). Наиме, Врховни суд је образложио да је предметни стан брачна течевина апеланткиње и туженог, која још није подијељена, па се апеланткиња не може *apriori* сматрати стварно искључивим сопствеником те непокретности, без обзира на то што је уписана у власничкој књизи са правом 1/1 и, на основу тако тумаченог јачег права-права својине,

туженог иселити из стана. Врховни суд је, такође, истакао да сагласност туженог на обрасцу да апеланткиња откупи стан на своје име није са његове стране значила и да је апеланткиња, без обзира на то што је у власничкој књизи уписана са правом својине 1/1, искључиви сопственик стана до момента ваљане подјеле брачне течевине, а посебно да то није значило да он не може да користи стан, односно да из њега мора да се исели. Осим тога, Врховни суд је истакао да је сагласност апеланткињи дата у вријеме трајања њихове брачне заједнице, да тужени станује у том стану све вријеме, па би одузимање права коришћења стана туженом у овом поступку, према оцјени Врховног суда, била директна повреда његовог права на дом.

Уставни суд сматра да је Врховни суд у оспореној одлуци дао јасно и логично образложење и примијенио релевантне одредбе материјалног права (Породично гзакон). Наиме, Уставни суд запажа да су имовински односи брачних супружника регулисани релевантним одредбама Породичног закона који је *lex specialis* у односу на све друге прописе којима су регулисане одређене ситуације између брачних супружника, као што је, нпр., откуп стана на којем су заједнички носиоци станарског права (члан 11 Закона о продаји станова на којима постоји станарско право „Службене новине ФБиХ“ бр. 27/97, 11/98, 22/99, 27/99, 7/00, 32/01, 61/01, 15/02, 54/04, 36/06, 45/07, 72/08, 23/09 и 5/10; види Уставни суд, Одлука број АП 2697/08 од 12. октобра 2011. године). Стога, према мишљењу Уставног суда, у конкретном случају примјена материјалног права не може да се сматра произвољном.

Апеланткиња се, осим тога, жали да јој је оспореном пресудом Врховног суда повријеђено право на имовину из члана I I/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Њени наводи о кршењу права на имовину заснивају се на тврдњама о погрешној примјени материјалног права. С обзиром на то да се, у суштини, наводи о кршењу права на имовину заснивају на наводима о кршењу права на правично суђење, о којим

је Уставни суд већ изнио свој став у претходним тачкама ове одлуке, те да у апелацији нису достављени било какви докази који би могли да укажу на то да су наводи о кршењу овог права могући и вјероватни, Уставни суд закључује да су наводи о повреди права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, такође, неосновани.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине,
број АП 2167/09 од 18. септембра 2012. године)

ПРАВО НА ИМОВИНУ

Није повријеђено право апеланата на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију с обзиром да су они у међувремену стекли еквивалентна права у другим државама СФРЈ, односно да на апеланте није стављен превелики терет.

Из образложења:

У вези с апелационим наводима, Уставни суд указује да је у бројним одлукама, кроз досадашњу властиту праксу, одлучивао о праву повраћаја у пријератне станове у којима је, у свјетлу одредбе из члана II/5 Устава Босне и Херцеговине, изражен став да избјеглице и расељена лица имају право слободно да се врате у своје домове. У бројним одлукама, Уставни суд је закључио да је повраћај имовине примарни циљ Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и Устава Босне и Херцеговине и да успостављање некадашњих права на куће и станове треба да представља основни циљ (види, нпр., Уставни суд, Одлука број У 14/00 од 4. маја 2001. године, „Службени гласник БиХ“ број 33/01).

Уставни суд подсјећа да се, с обзиром на новонасталу правну ситуацију и измјене у домену законодавства из стамбене области, бавио питањима повраћаја војних станова у неколико својих одлука, од којих су посљедње Одлука број У 15/11 од 30. марта 2012. године (види Уставни суд, Одлука о допушности и меритуму У 15/11 од 30. марта 2012. године, „Службени гласник БиХ“ број 37/12, доступна на веб-страници Уставног суда www.ustavnisud.ba) и Одлука о допушности и меритуму АП 1205/08 од 25. маја 2012. године. У наведенима одлукама Уставни суд се бавио сличним питањима која покрећу и ове апелације: у Одлуци о допушности и меритуму У 15/11 од 30. марта 2012. године, кроз оцјену уставности релевантних одредаба домаћег права које регулишу „право на поврат војног стана у посјед у случају када апелант има правно обавезујући уговор о откупу стана; када није учествовао у склопу снага ВЈ у било каквим ратним злочинима који су почињени на територији Босне и Херцеговине; право на укњижбу власништва на таквом стану и право јавних власти да умјесто натуралне реституције исплате накнаду, те да ли је прописана накнада у складу са поштовањем права на имовину“, у свјетлу пресуде Европског суда *Бокић против Босне и Херцеговине* (пресуда од 27. маја 2010. године, апликација број 6518/04, објављена на www.mhrr.gov.ba).

У одлуци о допушности и меритуму, број АП 1205/08 од 25. маја 2012. Године, Уставни суд се бавио питањем повреде уставних права апеланата у случају када су апеланти имали правно обавезујући уговор о откупу пријератних тзв. војних станова, а ускраћена им је могућност да се врате у посјед станова који су били предмет купопродајних уговора и да се на њима укњиже као власници, иако нису учествовали у

склопу снага ВЈ у било каквим ратним злочинима који су почињени на територији Босне и Херцеговине, а у међувремену од напуштања спорних станова, нису из истог стамбеног фонда или новоформираних стамбених фондова оружаних снага држава насталих из бивше СФРЈ, стекли ново станарско право или право које одговара том праву. Такође, Уставни суд указује и на пресуду Европског суда *Маго и др. против Босне и Херцеговине* (пресуда од 3. маја 2012. године, објављена на www.mhrr.gov.ba), у којој се Европски суд бавио захтјевима апликаната да врате у посјед своје пријератне тзв. војне станове на којима су имали станарска права, али нису имали закључен правно обавезујући уговор, за које је утврђивао да ли су учествовали у склопу снага ВЈ у било каквим ратним злочинима који су почињени на територији Босне и Херцеговине, те да ли јесу или нису, у међувремену од напуштања предметних станова, из истог стамбеног фонда или новоформираних стамбених фондова оружаних снага држава насталих из бивше СФРЈ, стекли ново станарско право или право које одговара том праву.

У одговору на питање да ли су апеланти имали „имовину“ у смислу наведених одредаба Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције Уставни суд, поред властите праксе, подсјећа на већ цитирану пресуду Европског суда *Маго и други против Босне и Херцеговине*, у којој је Европски суд у тачки 78 истакао: „Предмети *Гаћеша* и *Трифунковић против Републике Хрватске*, споменути у горњем тексту, слично овом предмету се баве питањем повраћаја станова након масовних миграција које су услједиле због грубог распада СФРЈ. Суд је у тим предметима закључио да апликанти нису имали ‚посјед‘ у смислу члана 1 Протокола број 1, јер носиоци станарског права у Хрватској нису након 1. јануара 1996. године више били у

могућности да откупе своје станове. Међутим, овај предмет се мора разлучити од тога.

У складу с Дејтонским мировним споразумом и домаћим законима, који су донесени под притиском међународне заједнице, сви носиоци станарског права у Босни и Херцеговини по правилу имају право поврата својих предратних станова, те њиховог откупа по веома повољним условима. У Хрватској ово није случај. Даље, за разлику од хрватских органа власти, босанскохерцеговачки органи власти су конзистентно сматрали да станарско право представља „посјед“ у смислу члана 1 Протокола број 1 (види, на примјер, одлуку Комисије за људска права из тачке 34 и одлуку Уставног суда из тачке 54). Како је овај став домаћих органа власти наизглед у складу са међународним стандардима, Европски суд не види никакав разлог зашто би од њега одступио. И на крају, ситуација у овом предмету се не разликује много од ситуације у предмету Ђокић, узимајући у обзир да они који су откупили војне станове, који се налазе на територији данашње ФБиХ, нису могли уписати своје власништво те су остали, уско гледајући, носиоци станарског права (види Ђокић, цитиран, став 12). Европски суд стога одбацује приговор тужене Владе“.

У конкретном случају, Уставни суд запажа да су оспореним одлукама одбијени захтјеви апеланата за повраћај у станове на којима су прије рата они или њихови брачни другови имали станарско право. Будући да према пракси Уставног и Европског суда станарско право представља „посјед“ у смислу члана 1 Протокола број 1, Уставни суд сматра да предметни станови на којима су апеланти или њихови брачни другови имали станарска права - представљају имовину апеланата која ужива заштиту из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

У вези с питањем да ли је у конкретном случају дошло до мијешања у право апеланата на имовину, Уставни суд подсјећа да је у низу својих одлука (види Уставни суд, Одлука о допустивости

и меритуму, број АП 2531/05 од 12. априла 2006. године и Одлука о допуствости и меритуму, број АП 1512/06 од 3. априла 2008. године) закључио да одбијање захтјева за враћање стана у посјед представља мијешање у право апеланата на имовину у смислу члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Европски суд је у предмету *Маго и др. против БиХ* разматрао апликације двије групе апликаната. У свим случајевима из наведене одлуке Европски суд је утврдио да отказивање станарских права апликанат, односно онемогућавање да се они врате у своје претходне станове - представља лишавање имовине у смислу другог правила члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Дакле, ни Уставни суд не налази разлога да одступи од своје досадашње праксе и праксе Европског суда, па закључује да одбијање захтјева за враћање стана у посјед - представља мијешање у право апеланата на имовину у смислу члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Имајући у виду наведено, за Уставни суд остаје да одговори на питања: (а) да ли је мијешање било у складу са законом и у јавном интересу и (б) да ли је мијешање пропорционално циљу, односно да ли успоставља правичну равнотежу између права апеланта и општег јавног интереса.

Уставни суд подсјећа да је у цитираној одлуци *Маго и други против БиХ*, испитујући принцип законитости мијешања јавних власти у имовину апликаната Европски суд у тачкама 96 и 97 своје одлуке, закључио како су станарска права апликаната у овом предмету отказана у складу сачланом 3а Закона о престанку примјене Закона о напуштеним становима („Службене новине ФБиХ“ бр. 11/98, 38/98, 12/99, 18/99, 27/99, 43/99 31/01, 56/01, 15/02, 24/03, 29/03 и 81/09). Уставни суд је ту одредбу прогласио уставном (види тачку 54 у горњем тексту). Стога је јасно да је ометање било прописано законом у смислу другог правила члана 1 Протокола број 1, закључак је Европског суда. Уставни суд нема разлога да не слиједи своју праксу и праксу Европског суда, па је и

закључак Уставног суда да је ометање у мирном уживању имовине апеланата било прописано законом у смислу другог правила члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Испитујући циљ ометања, Уставни суд запажа да је Европски суд у тачки 100 своје одлуке *Маго и други против БиХ* истакао „Иако је Европски суд свјестан тога да су током и одмах након рата, многи напуштени станови наводно додијељени највишим војним и цивилним званичницима чије су стамбене потребе већ биле задовољене(види *Ђокић*, цитиран у горњем тексту, тач. 10 и 61), изгледа да су ти недостаци касније исправљени. У том смислу, Европски суд прихвата да је ометање посједа апликаната проведено с циљем јачања социјалне правде, као што то тврди тужена Влада“. Стога, у односу на циљ ометања у мирном уживању имовине апеланата, Уставни суд наставља да слиједи своју праксу и праксу Европског суда и закључује да је извршено ометање имало легитиман циљ.

Европски суд је у истој одлуци заузео становиште да ниједошло до кршењачлана 1 Протокола број 1 уз Конвенцију у погледу апликаната госп. *Ивана Антонова* и госп. *Милутина Радојевића*. У тачки 104 Европски суд је истакао „да су њима додијељена, права закупа неограниченог трајања на станове“ у Србији, односно Црној Гори. Да би се квалификовали за стицање тих права у Србији и Црној Гори, они су морали да се одрекну еквивалентних права на своје предратне станове у Сарајеву (види тачку 59 у горњем тексту). Истина је да државе обично морају да понуде накнаду уколико одузимају имовину. Даље, чињеница да је особа стекла имовинско право у једној држави - обично није довољна сама по себи да оправда одузимање те имовине у другој држави. Узимајући у обзир наведено, у изузетним околностима распада СФРЈ и ратова у том региону, Европски суд сматра да тужена држава није била обавезна да према члану 1 Протокола број 1 исплати накнаду апликантима за отказ њихових станарских права, узимајући у обзир да су они у међувремену стекли еквивалентна права у другим

бившим републикама СФРЈ(види *Jahn и други*, цитиран у горњем тексту, тачка 117). Стога није дошло до кршења члана 1 Протокола број 1 у погледу госп. Ивана Антонова и госп. Милутина Радојевића.“У тачки 105 цитиране одлуке Европски суд је навео „На крају, госп. Милутин Бановић је добио хипотекарни кредит да би откупио стан у Србији. Влада Србије је тврдила да је његов положај био у потпуности другачији од положаја оних који су добили право закупа на војне станове у Србији. Међутим, Европски суд се с тим не слаже. Прво, апликантов кредит су суфинансирали војни органи власти. Друго, попут оних који су добили право закупа на војни стан у Србији, и овај апликант се морао одрећи станарског права на свој стан у Сарајеву. Стога, није дошло до кршења члана 1 Протокола број 1 у погледу госп. Милутина Бановића.“, закључио је Европски суд.

Имајући у виду да су органи управе и редовни судови у конкретним случајевима утврдили да су „апеланти у међувремену од напуштања станова у Босни и Херцеговини стекли еквивалентна права у другим бившим републикама СФРЈ, чиме су се, у ствари, одрекли права на повраћај станова у Босни и Херцеговини“, Уставни суд, слиједећи праксу Еуропског суда у пресуди *Маго и др. против БиХ*, закључује да мијешање у имовину апеланата, које је било законито и имало легитиман циљ, недопуштањем враћања у станове на којима су апеланти имали станарско право, није нарушена правична равнотежа између права апеланата и јавног интереса, да је извршено мијешање било пропорционално легитимном циљу и да успоставља правичну равнотежу између права апеланта и општег интереса, па стога није ни прекршено право апеланата на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине,
број АП 3151/09 од 23. новембра 2012. године)